

AKP’NİN DIŞ POLİTİKA ÇIKMAZINDA DOĞU AKDENİZ SORUNU

Enerji Sorunu, Paylaşım Kavgası ve Demokratik Enerji Programı

SOL Parti
Enerji Çalışma Grubu

**AKP’NİN DIŞ POLİTİKA ÇIKMAZINDA
DOĞU AKDENİZ SORUNU
Enerji Sorunu, Paylaşım Kavgası ve
Demokratik Enerji Programı**

**SOL Parti
Enerji Çalışma Grubu**

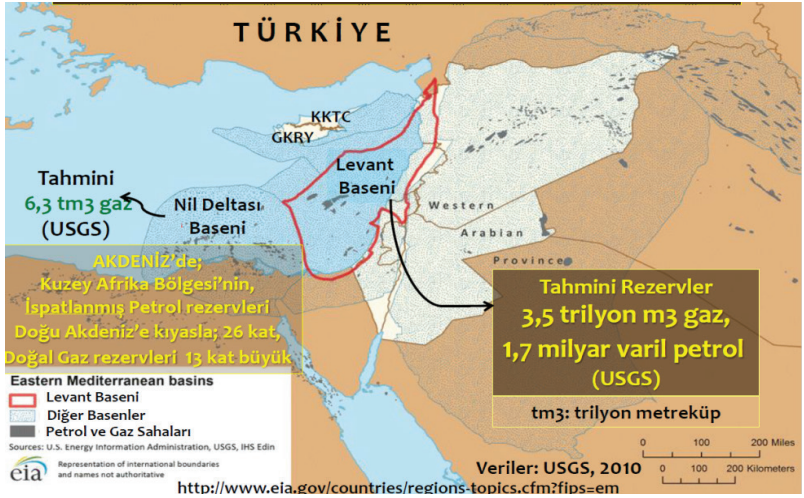
Bilindiği üzere Doğu Akdeniz’de ve özellikle Kıbrıs adası etrafındaki olası hidro karbon kaynakları üzerinde hak iddiaları ile ilgili olarak Türkiye ve Yunanistan başta olmak üzere bölge ülkeleri arasında, gerilimin yükseldiği bir süreci yaşadık. Bugünlerde, kısmen tansiyon düşmüş gibi görünse de, yakın zamanda tansiyonun tekrar yükseleceğini öngörmek zor olmasa gerek.

Konuya dair bütünlüklü ve emekçi halkların genel yararı ekseninde bir değerlendirme yapılması, AKP iktidarının, “ulusal çıkarları savunmak” adı altında, tüm toplumu kendi arkasında yedeklemesine imkan verecek milliyetçi bir rüzgar estirmesinin engellenebilmesi için zorunludur. Bundan da öte, Sol siyasetin “enerji politikası” gibi yaşamsal bir konuda görüşlerini netleştirmesi ve toplumla paylaşması için de ciddi bir fırsat olacaktır.

Bu nedenle aşağıda maddeler halinde konunun temel önemdeki noktaları özetlenmeye çalışılmıştır:

- 1) Mısır ve İsrail kıyıları başta olmak üzere Doğu Akdeniz’de bir kısmı üretime de başlamış olan yeni doğal-gaz kaynakları bulunmuştur.** Dünya doğalgaz üretimi ile karşılaştırıldığında, temel enerji jeo-politiğini değiştirecek bir büyüklük olmamakla birlikte bölge ülkeleri açısından anlamlı bir büyüklüğün söz konusu olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Dünya doğalgaz rezervinin yaklaşık 196 trilyon metreküp olarak tahmin edildiği ve ispatlanmış rezerv ömrünün 53 yıl olduğu düşünülürse, Doğu Akdeniz'de bulunduğu öngörülen 9,8 trilyon metreküplük büyüklüğün, **dünya toplam rezervinin %5'i gibi bir orana tekabül ettiği görülmektedir**. ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu (USGS) bunun 3,6 trilyon metreküpünün Levant baseninde, 6,3 trilyon metreküpünün de Nil deltası baseninde olduğu tahmin edilmektedir.

- 2) Burada 4 ana sahanın üretimin başlamış ya da çalışmaların başlamakta olması nedeniyle öne çıktığı görülmektedir:
  - Mısır'ın 850-930 milyar metreküplük Zohr sahası
  - İsrail'in 623 milyar metreküplük Leviathan sahası
  - Yine İsrail'e ait 283 milyar metreküplük Tamar sahası
  - Kıbrıs adası civarındaki 129 milyar metreküplük Afrodite sahası
- 3) Bugün kâğıt üzerinde bakıldığında, kimi ülkeler fiili olarak doğalgaz çıkarmaya başlamış görünüyor. Ancak detaya baktığımızda aslında onların "bekçiliğinde" İngiliz, İtalyan

ya da Amerikan vb. tekellerin bu kaynaklar üzerinde haki-
miyet kurduğunu görüyoruz.

- ➔ Zohr sahasında,
İtalyan ENI %50
Rus Rosneft %30
İngiliz BP %10
- ➔ Leviathan sahasında,
İsraili DELEK %45
Amerikan NOBLE %40
- ➔ Tamar sahasında,
İsraili DELEK %16
Amerikan NOBLE %36
İsraili İsracomco %39
- ➔ Afrodit sahasında
İsraili DELEK %30
Amerikan NOBLE %35
Hollandalı Shell %15
oranında ortaklığa sahiptirler.

- 4) Doğu Akdeniz aynı zamanda Ortadoğu coğrafyasının Ak-
deniz'e, Karadeniz'e, Kızıldeniz'e ve Atlantik'e açılan kapısı-
dır. Karadeniz ve Afrika'nın Atlantik'e doğalgaz/petrol tica-
retinin yolu da Akdeniz'den geçer. Bu açıdan bakıldığında
da bölgedeki açık denizin paylaşımı önem kazanmaktadır.
- 5) 2011 yılından itibaren bölgede yaşanan altüst oluşun ve
Mısır, Suriye, Libya ve diğer ülkelere dönük emperyalist
müdahalelerin tek sebebi bu olmamakla birlikte enerji re-
zervlerinin ve koridorlarının kontrolü de önemli etkenler
arasındadır.

6) Bölgede iki ana çelişki eksenı göze çarpmaktadır :

- a) Birinci eksen Türkiye, Yunanistan, KKTC ve GKBY arasındaki uzun vadeli gerilimin Kıbrıs açıklarında öngörülen rezervler nedeniyle keskinleşmiş olması,
- b) İsrail ve Lübnan arasındaki gerilimin Levant basenindeki doğalgaz kaynaklarının paylaşımının da eklenmesiyle alevlenmiş oluşudur.

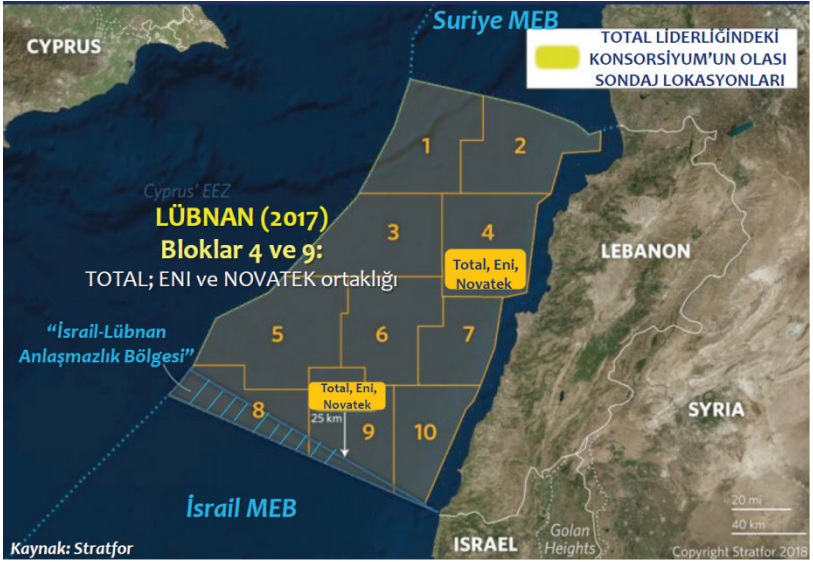
Bunun yanında İsrail ve Mısır arasında da halihazırda kısmi bir anlaşma sağlanmış olmakla birlikte, rekabetin keskinleşmesi durumunda zaman içinde gerilimin artma riski hafife alınmamalıdır.

Türkiye ve Yunanistan'ın arasındaki çelişkiyi aşağıdaki haritalara karşılaştırmalı olarak bakarak anlamak mümkündür.

Lübnan ve İsrail arasındaki anlaşmazlık bölgesi de aşağıdaki haritaya bakarak anlaşılabilir:

Özetle bölgedeki kadim çelişkiler doğalgaz vesilesiyle keskinleşmiş ve kimi durumlarda vekalet savaşlarını da aşan, doğrudan sıcak çatışma risklerini barındırır hale gelmiştir.

7) Bölgedeki gerilimde Türkiye, Suriye, Lübnan ve Filistin dışlanmış pozisyona düşmüşler, İsrail-Mısır ve Yunanistan, AB'nin (özellikle Fransa ve İtalya) desteğı ile bu ülkeleri devre dışı bırakacak bir formül üzerinde yol almaya çalışmaktadırlar.

Türkiye'nin bölgede yalnızlaşmasının arkasında, tarihsel ve kültürel nedenlerin yanında, AKP iktidarının bölgesel politikalarının da büyük bir etkisi olduğunu görmek gerekmektedir. AKP, neo-Osmanlıcı ve cihatçı dış politikası ile bölgede her çelişki alanına çatışmayı körükleyici bir faktör olarak müdahale etmiş, siyasal İslam'ın ve Müslüman Kardeşlerin bölgesel çöküşü ile birlikte Türkiye'nin bölgede yalnızlaşmış bir aktör olmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte enerji ve dış politikayı partizan atamalarla liyakatsiz, çapsız kadrolara teslim ederek burjuva siyaset sınırları içerisinde dahi uluslararası hukukun sağladığı “olanakları” da heba etmiştir.

8) AKP iktidarı, uzun süre sonra, kısmen içerideki sıkışmışlığına da çare olması amacıyla Yunanistan'la ilişkileri gerginleştirme politikasına hız vermiş, Yunanistan egemenlerinin Türkiye egemenleri ile yarışan milliyetçi hamasetle düzen içi muhalefeti de kendisine yedekleyecek bir seferberlik için nesnel bir zemine sahip olmuştur.

Burada “Mavi Vatan” üzerine kopartılan fırtınanın altı kazındığında sonunda NATO ile yakın ilişkileri olan, Türkiye'nin içinde bulunduğu emperyalist bağımlılık ilişkisinin boyutunu yeterince dikkate almayan, bu yapısal bağımlılığı ortadan kaldıracak politikalar manzumesi öneremeyen ve

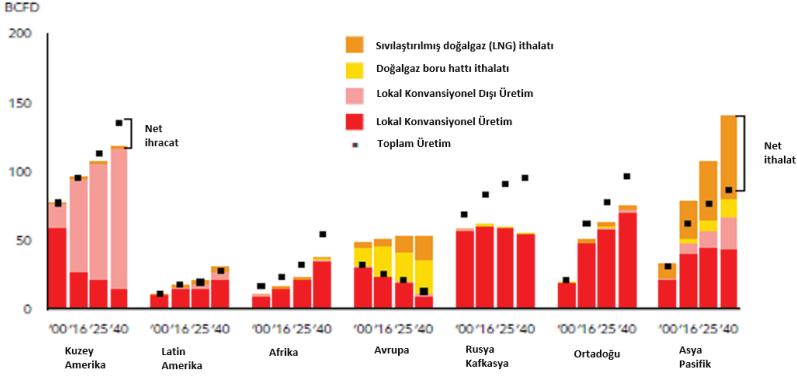

Türkiye'nin donanma gücüyle bölgedeki taleplerini dikte ettirebilme gücüne sahip olduğu varsayımına dayanan bu bakış, günün sonunda AKP'nin iç ve dış siyasetteki ihtiyaçlarına bağımlı bir propaganda faaliyetinden öteye geçemiyor. AKP iktidarının emperyalist merkezler karşısındaki zayıf ve bağımlı konumu gereği, her zamanki gibi, esip gürledikten sonra Yunanistan'la ön koşulsuz görüşmeye hazır olduğunu açıklamasıyla Mavi Vatan savunucuları şaşkınlık içinde kaldılar.

- 9) Durum tespiti açısından vurgulanması gereken son nokta ise, Yunanistan, İsrail, Mısır, Ürdün, Kıbrıs, Fransa ve İtalya'dan oluşan bloğun da temelde AB'nin Rusya'ya enerji bağımlılığını azaltmayı hedefleyen jeopolitik hamlesinin bir sonucu olduğu gerçeğidir.

Dünya Enerji Ajansı'na ait aşağıdaki grafik, AB'nin yıllar içinde doğalgaz ithalatçısı konumunun artarak devam edeceğini göstermektedir ve bu gerçek göz önünde bulundurulursa, AB'nin Rusya'ya bağımlılığının düzeyi (2017 yılı itibariyle, doğalgazda %40, ham petrolde %31 oranında bir pay Rusya tarafından sağlanmaktadır) kendileri için büyük riskler barındırmaktadır. Doğu Akdeniz gazı kısmen de olsa bu sorunu hafifletecek bir alternatif vazifesi görebilecektir.

Doğalgaz-Projeksiyon

Bütün bu gerçekleri göz önünde bulundurduğumuzda konuya dair ülke, kamu ve toplum çıkarlarını gözetken sosyalist bir siyasetin temel başlıklarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkün görünmektedir:

- 1) **Türkiye halklarının yararı ile Türkiye egemenlerinin çıkarları birbiriyle uzlaşmamaktadır.** Toplumun bütününü kesen bir “ulusal yarar” şemsiyesi yoktur. Türk egemen sınıfları ve onun siyasal temsilcileri, milliyetçi histeriyi körüklemek ve “pastadan olası maksimum payı almak” için bölge halkları ile savaş dahil her türlü politikayı ısıtmaktadır. Türkiye halkları ve diğer bölge halkları arasında bir çıkar çatışması olduğu yönünde bir ön kabule dayanan bu propaganda, sonuç olarak tüm toplumu ve muhalif kesimleri de AKP’nin neo-Osmanlı politikalarına yedekler pozisyona düşürme tehlikesi barındırmaktadır.

Oysa Türkiye emekçi halkının yararı, her türlü savaş ve gerginlik politikalarını kategorik olarak reddeden ve **temelde Doğu Akdeniz’deki yeraltı kaynaklarının tüm bölge halkları arasında ortak kullanımını öneren bir modelin gerçekleşmesinden geçmektedir.** (Bu konu-

da emperyalist merkezler ve uluslararası tekellerin devre dışı bırakıldığı “bölgesel bir konsorsiyum” önerilebilir görünmektedir.)

- II) Bugün, kısmen İsrail devre dışı bırakılırsa, bölge halkları arasında bu sahalarda fizibilite çalışması yapabilecek ve bulunan kaynakları işletebilecek teknik donanım ve organizasyon kapasitesi zayıftır ve varolan kurumlar neo-liberal özelleştirme politikaları ile işlevsiz hale getirilmiştir

Dolayısıyla oluşturulacak modelin uluslar arası tekelleri ve emperyalist ülkeleri bölgeye arka kapıdan tekrar almaması için, teknoloji sahipliği ve karşılıklı teknoloji transferi başlıklarının da önemli bir gündem olarak önerilmesi gerekmektedir.

Türkiye bu konuda gerekli çalışmaları yapabilecek nitelikli ve deneyimli insan gücüne sahiptir ve toplumcu bir yönetimle ciddi adımlar atılabilir. Bu çerçevede TPAO ve BOTAS’ın Varlık Fonuna devredilmesi ve özelleştirilmesi kararlarından derhal vazgeçilmeli , bu iki kurum dikey entegre bir yapıda bir kamu tekeli olarak birleştirilmeli ve kamusal merkezi plan ve toplum yararı doğrultusunda, teknik eleman yetiştirilmesi ve teknoloji sahipliği dahil olmak üzere, halkın genel yararı doğrultusunda uzun vadeli politikalar oluşturulmalıdır.

- III) **Konunun can alıcı bir diğer yönü de söz konusu enerji kaynağının Türkiye’nin enerji tedarik sorununu çözebilecek bir lütuf olmadığı gerçeğinin vurgulanmasıdır.** Bu konuda hayal tacirliği yapılmasına izin verilmemelidir. Her şeyden önce söz konusu kaynakların ekonomik olarak kullanılabilir duruma gelmesi ciddi bir fizibilite ve teknik hazırlık çalışmasını gerektirmektedir. Doğalgaz fiyatlarının diğer enerji kaynaklarının fiyatları

ile karşılaştırmalı mukayesesi, potansiyel rezervlerin ne kadarının ekonomik olarak kullanılabileceği yönünde yapılması gereken ayrıntılı bilimsel analiz, ABD'deki kaya gazı üretiminin dünya piyasalarına olası etkisi düşünüldüğünde serinkanlı bir değerlendirme ihtiyacı açıktır.

- IV)** Diğer yandan, Türkiye özelinde baktığımızda, yukarıda ifade edilen bölgesel işbirliği gerçekleşse dahi, ülkede var olan yönetimin ve özel olarak enerji yönetiminin niteliği ve yapısal sorunları bu kaynakların Türkiye toplumunun genel yararı için kullanılmasını engeller niteliktedir. Bu açıdan konuya dair bütünlüklü bir söz söylemek amacıyla, özelleştirmeci, kamunun yatırım yapmasının önünde yasal ve fiili engellerin bulunduğu fiili durum eleştirilmelidir.

Burada çok detaya girmeden durum tespiti yapmak faydalı olabilir:

- i) Ülkemizde enerji sektörünün özelleştirilmesi/piyasalaştırılması girişimleri, kurumların daha verimli çalışacağı, yatırımların hızlanacağı, daha ileri teknoloji kullanılacağı, ürün ve hizmetlerin kalitesinin artacağı ve ucuzlayacağı söylemiyle başladı ve bu iddialar ile sürdürüldü. Ancak gelinen noktada bu iddiaların gerçekleşmediği, çok açık biçimde ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde enerji ihtiyacını karşılamak üzere genelde ithal fosil enerji kaynakları kullanılmış, ithalata dayalı yüksek maliyetli yatırımlar yapılmış, enerjideki dışa bağımlılık ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Enerji arzında 1990'da yüzde 51,6, bugünkü siyasi iktidarın göreve geldiği 2002'de yüzde 67,2 olan **dışa bağımlılık**, 2018'de yüzde 72,4'e yükselmiştir. Türkiye'nin hızla artan enerji ithalatının faturası 2018'de 43 milyar dolar, 2019'da 41,6 milyar dolar olmuştur.

Kamu elektrik üretim tesislerinin çok büyük bölümü özelleştirilmiştir. **Elektrik üretiminin kamu payı 2018'de % 15, 2019'da % 19,5 olmuştur.** Yükselen enerji alım maliyetleri karşısında kimi özel elektrik üretim şirketleri üretim yapmamayı tercih etmiş, bu açık kamuya yansıtılmıştır. **Elektrik dağıtımı ve satışı tamamen özel şirketler tarafından yapılmaktadır.**

Plansız uygulamalar sonucu ülkede elektrik üretiminde **arz fazlası oluşmuş**, bunun sonucunda bazı santraller üretimi durdurmuş veya kapanmış, bir bölümü yurtdışına satılmıştır.

Birkaç büyük özel sermaye grubu, elektrik üretiminin yanı sıra dağıtımını da kontrol etmektedir.

- ii) Elektrik dağıtım şirketleri ve santral özelleştirilmeleri ile alım garantili elektrik üretim tesislerinin ihalelerinde sürekli tercih edilen **az sayıdaki bazı özel sermaye grupları**, kamudan en çok iş alan şirketler sıralamasında dünyada ilk sıralarda yer almıştır. Bu **kayıрма ekonomisinde hukukun işlevsizleştirildiği**, yüksek mahkeme kararlarının bağlayıcılığının dahi alt mahkemeler ve yürütme organları tarafından dikkate alınmadığı, TBMM'nin ise adeta iktidarın tasarılarını onaylayanın di-

şında bir işlevinin kalmadığı gözlemlenmiştir.

Toplum yararını dikkat almayan, kamusal planlamayı, denetimi ve kamusal üretimi reddeden veya işlevsizleştiren, **kamu kaynaklarını özel şirketlere aktarmaya ve belirli sermaye gruplarının çıkarlarını maksimize etmeye** yönelik enerji politika, karar ve uygulamaları ile sadece elektrik enerjisi alanında 2018'de yaklaşık 32 milyar TL, 2019'da 40 milyar TL özel şirketlere transfer edilmiştir.

- iii) Bütün bu yanlış uygulamaların ve yağmacılığın sonucunda ülkemizde **enerji yoksulluğu sorunu** giderek ağırlaşmaktadır. Toplam istihdamın yüzde 35'inin sosyal güvenlik sistemi dışında sigortasız ve yüzde % 60'ından fazlasının **asgari ücretin altında ücretle çalıştığı günümüz Türkiye'sinde**, art arda gelen zamlarla aileler her ay tutarı daha fazla artan enerji, su vd. faturalarını ödemekte zorlanmakta ve ödeyemedikleri için elektriği, gazı ve suyu kesilen konut sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Örneğin, 2018 Ocak-2020 Ocak arasında elektrik ve doğal gaz fiyatları asgari ücret artışından daha yüksek oranda artmış; Nisan 2020 itibarıyla, hane halkı aylık ortalama elektrik ve doğal gaz harcamaları toplamı, asgari ücretin İstanbul'da % 14,20'si ve Ankara'da % 15,90'u olmuştur.

- v) **Son olarak da sosyalist bir siyaset anlayışının** günün sonunda tartışılan konunun fosil yakıtlara dayalı bir kaynak olduğunu da göz önünde bulundurması gerekir. Bu tabii bu kaynağı hiç kullanmayalım demek değildir ancak Türkiye'nin fosil yakıtlara dayalı ve dışa bağımlı

bir enerji modelinden yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı bir modele kamusal planlama kurgusu ve **uzun vadeli bir demokratik enerji programı vasıtasıyla** geçişi yaşamsal önemdedir.

Her şeyden önce, bu alandaki çalışmalar yalnız uzmanların saptama ve değerlendirmelerine dayanmamalı; madenlerin, enerji santrallerinin ve muhtelif enerji tesislerinin bulunduğu yörelerde yaşanan çevresel ve toplumsal sorunları derinliğine irdeleyen çalışmalar ile yöre halkının gözlem, deneyim ve taleplerini de içermelidir.

Demokratik enerji programı, emeğin tarihsel kazanımlarını, örgütlülüğünü ve sosyal devleti sermayenin çıkarları lehine yok eden; sağlık ve eğitim başta olmak üzere tüm kamusal hizmet alanlarını piyasa uygulamalarına açan neoliberal politikaları değiştirmeyi esas almaktadır. Emeği en yüce değer sayan, siyasal, ekonomik, sosyal yönleriyle bütünlüklü, toplumcu bir demokratikleşme siyasal programının, eşit, özgür, adil bir topluma ve bağımsız ve demokratik bir ülkeye ulaşma mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Diğer yandan politika ve programlar, içeriklerinin yanı sıra oluşturulma yöntemleriyle de demokratik olmak zorundadır. Toplum yararını gözeten enerji politika ve uygulamaları, yine toplum yararını gözeten alternatif kalkınma ve sanayileşme politikaları ile birlikte düşünülmeli ve böyle bir toplumcu program, ilgili kesimlerin aktif katkılarına imkân veren demokratik katılım mekanizmalarında tartışılarak geliştirilmelidir.

Ayakları yere basan bir geçiş programı, hızı ve ölçeği hem **kesintisiz bir enerji tedarikinin teknik ilkelerine** hem de **sınıflar mücadelesindeki güçler dengesine bağlı** olduğu için detaylı bir çalışmanın konusu olmakla

birlikte aşağıdaki genel ilkeler çerçevesinde oluşturulabilir.

- i) Tüm özelleştirmeler durdurulmalı, kamunun bu alana yatırım yapmasını engelleyen yasal veya fiili engeller ortadan kaldırılmalıdır.
- ii) Gerek elektrik gerekse petrol ve doğalgaz alanlarında dikey entegre bir kamu tekeli tekrar kurulmalı, kamu mülkiyetindeki bu tür kuruluşların; çalışanlarının yönetim ve denetimde söz ve karar sahibi olduğu, liyakati esas alan nitelikli yönetimlere sahip olmaları; kayıt, hesap ve işlemlerinin erişilebilir ve şeffaf olmaları sağlanmalıdır. Kamu mülkiyetindeki kuruluşların bağımsız ve özerk olmaları, bu kuruluşların istihdam sağlama ve kaynak kullanma açısından o günkü siyasi iktidarın günöbirlik politikalarından uzak durmaları sağlanmalıdır.
- iii) Kâr odaklı üretim hedeflenmemeli, yeterince kârlı olmadığı durumlarda bile üretimi sürdürerek toplumun enerji ihtiyacını güvenli biçimde karşılama amacını gözetten bir yatırım programıyla, özellikle geri kalmış bölgelerde doğrudan ve dolaylı istihdam olanaklarının artmasına imkân sağlanmalı, enerji üretimine yönelik ithal girdi miktarını azaltarak, hem dışa bağımlılığı, hem de dış ticaret açığının en büyük nedeni olarak gösterilen enerji girdileri ithalatı faturasını azaltma yönünde sistemli bir çalışma başlatılmalıdır.
- iv) Enerji ihtiyacını, yeni enerji tesisleri kurulması ve bu tesislerde üretilecek yeni enerji arzıyla karşılamaya çalışan, plansız ve özel sermaye çıkarlarını gözetten, dışa bağımlılığı artıran hatalı

politikalara son verilerek, iletim ve dağıtımdaki kayıpları düşürmeyi ve nihai sektörlerde yer yer % 50'nin üzerine çıkabilen enerji tasarrufu imkânlarının değerlendirilmesi temel alınmalıdır.

- v) “Acele kamulaştırma” denilen ancak gerçek kamu yararından uzak, sermayenin enerji yatırımları için yurttaşların oturdukları evlerden, topraklarından, çevrelerinden koparılmasına, sürgün edilmesine dayanak olarak kullanılan ve temel insan haklarına aykırı olan bu düzenleme ve uygulama derhal sona erdirilmelidir.
- vi) Doğal çevreyi ve toplumsal yaşamı olumsuz etkilediği saptanan tüm santrallerin (termik, jeotermal, hidrolik, biyokütle vb. kaynaklılar dâhil) faaliyetleri durdurulmalıdır. Üretim yöntemi ne denli çevre dostu olursa olsun üretim ihtiyacı gerekçesiyle, santral çevresinde yaşayan insanların istekleri dışında yaşamsal haklarının sınırlandırılmasına, verimli tarımsal arazilerini sınırsız biçimde işgal etmeye, akarsu yataklarının güzergâhlarını değiştirmeye, ve çok sayıda ağacı kesmeye derhal son verilmelidir.
- vii) Yerli taş kömürü, linyit, asfaltit vb. her tür kömüre dayalı yeni santral projelerine mutlak toplum yararı yoksa izin verilmemelidir. Mevcut ve yatırımı süren kömür yakıtlı santrallerin, JES'lerin, yasal hilelerle çevreyi kirletmelerine son verilmelidir.
- viii) Yeni yapılan binalarda, görüntü kirliliği yaratmayacak bir şekilde güneş ısı sistemleri zorunlu hale getirilmeli, teknik gerekliliklerin sağlanması kaydıyla bu sistemlerin eski yapılarda da uygu-

lanması özendirilmelidir. Toplu konutlar ve yapı adaları güneş enerjili ve ekolojik olarak tasarlanmalı ve bu uygulama tüm toplu konutlar ve kooperatifler için zorunlu hale getirilmelidir.

- ix) Enerji ekipmanlarının yerli üretimine ağırlık verilerek, istihdamın ve enerji ekipmanlarının ithalat faturasını azaltma hedeflenmelidir.
- x) Sayıları her gün çoğalan enerji yoksunlarına kömür dağıtmak yerine, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar su, elektrik, doğal gazın ücretsiz temin edilmesi sağlanmalıdır.
- xi) Sanayileşme strateji ve politikalarında, yoğun enerji tüketen, eski teknolojili, çevre kirliliği yaratabilen sanayi sektörleri (çimento, seramik, ark ocak esaslı demir-çelik, tekstil vb.) yerine enerji tüketimi düşük, ithalata değil yerli üretime dayalı, ileri teknolojili sanayi dallarının örneğin elektronik, bilgisayar donanım ve yazılımı, robotik, aviyonik, lazer, telekomünikasyon, gen mühendisliği, nano-teknoloji vb. sektör ve alanlara öncelik verilmesi sağlanmalıdır.
- xii) Enerji politikalarında ciddi ve radikal bir değişikliğe hızla gidilmeli, elektrik üretiminde fosil yakıtların payı düşürülmeli; yenilenebilir enerji kaynaklarının payını ciddi oranda artırmaya yönelik politikalar, kamusal planlama anlayışı ile toplum çıkarlarını gözeterek ivedilikle uygulanmalıdır. Enerji üretim tesislerinin kamusal bir planlama anlayışı içinde, esas olarak rüzgâr, güneş vb. yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı ve toplum çıkarlarını gözetir biçimde kurulması sağlanmalıdır.

